

СЕКЦІЯ 4
ІНТЕГРАЦІЯ ПРИРОДНИЧИХ НАУК У ЗМІСТІ ОСВІТИ
ОСНОВНОЇ ТА СТАРШОЇ ШКОЛИ

ІНТЕГРАЦІЯ ЗНАТЬ ЯК НЕОБХІДНА ДЕТЕРМІНАНТА
РОЗВИТКУ ЦІНІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ
СТАРШОКЛАСНИКІВ

Васьківська Г.О.

Інститут педагогіки НАПН України

E-mail: gvaskivska@ukr.net

Одним зі шляхів оновлення змісту освіти є узгодження його з сучасними потребами людини і соціуму. У процесі модернізації змісту освіти поставлено завдання позбутися зайвої деталізації, затеоретизованості, натомість посилити його цілісність, узагальненість, спрямованість на універсальні, стрижневі практикоорієнтовані знання, розвивати ті знання і вміння, які мають особистісну значущість для молодшої людини з огляду на формування ключових компетентностей. У розбудові нової української школи особливу увагу має бути спрямовано на підготовку молодих людей, здатних на основі якісно нових знань самостійно знаходити і приймати відповідальні рішення в умовах невизначеності, у критичних стресових ситуаціях міжособистісного характеру, за складних екологічних і соціальних проблем.

За Законом України «Про освіту», метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна і до життя в суспільстві, і до цивілізованої взаємодії з природою. Така особистість має прагнути до самовдосконалення і навчання впродовж життя і бути готовою до свідомого життєвого вибору, самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності [4]. Задля того, аби ефективно реалізувати окреслену мету, слід розв'язати низку питань, пов'язаних з інтеграцією розрізнених знань,

враховуючи, міжпредметну інтеграцію [1], аксіологічну складову [6]. Тож проблема інтеграції змісту освіти наразі є нагальною для сучасної дидактики, яка передусім має розглядати інтеграцію за такими її типами: загальнометодологічний (актуалізація ролі філософії в системі наукового знання), загальнонауковий (використання в освітньому процесі загальнонаукових форм і засобів пізнання), частковонауковий (спрямованість від загального до часткового, перенесення структурних елементів наукових знань з одного циклу дисциплін/предметів в інший).

Як зазначав Б. Кедров, на зміну диференціації наук приходять їх інтеграція. Нині все частіше виявляється, що один предмет має вивчатися одночасно багатьма науками у їх взаємодії, натомість одна наука повинна мати справу не з одним її «власним предметом», а з багатьма іншими предметами. Тож, між науками і предметами, що вивчаються, відношення істотно змінюються і виявляються не однозначними, а багатозначними: одному предмету відповідає одразу багато наук, а одна наука відповідає одразу багатьом різним предметам [5]. Розглядаючи інтеграцію наук, В. Вернадський зазначав: «ми все більше спеціалізуємося не на науках, а на проблемі. Це дає змогу, з одного боку, дуже заглибитися в явище, що вивчається, а з іншого, – розширити охоплення його з усіх точок зору» [3, с. 54].

Здійснений аналіз теорії і практики інтеграції змісту навчання в Україні і зарубіжжі уможливорює виокремлення кількох видів інтеграції:

– створення курсів, що об'єднують кілька предметів одного циклу, водночас питома вага змісту різних предметів має бути однаковою (таке взаємопроникнення виводитиме зміст на якісно новий освітній рівень);

– організація курсів, за якої наступна тема впливає з попередньої (мета такої інтеграції – зберегти логіку навчальних предметів, не розділяти штучно зміст навчання на окремі галузі знань; для цього типу характерний високий ступінь взаємозумовленості і співвідпорядкованості всіх його елементів, послідовність навчального матеріалу визначається логікою навчального предмета і розвитку процесу пізнання; такі

інтегративні курси вирізняються високим ступенем співпраці педагогічних працівників і здобувачів освіти, гнучкістю, індивідуалізованістю, вони готують учнів до самоскерування процесу власного навчання, відповідають сучасним дидактичним вимогам);

– групування знань з різних предметів навколо метапроблеми, якою і є проблема усвідомлення сутності людини як біопсихосоціокультурної особистості, розвиток ціннісних орієнтацій як умови соціалізації школярів.

Прикладом поєднання окреслених видів інтеграції є авторський курс «Людинознавство» [2], зміст якого спрямовує учнів пізнавати унікальність феномена людини, водночас така інтеграції знань, сприяє розвиткові ціннісних орієнтацій.

Однак, на нашу думку, відповідні знання слід подавати цілісно, саме з огляду на те, щоб учні могли швидко орієнтуватись у тексті, у вправах чи завданнях, тестах чи темах для проектної діяльності або складання есе. Утім, спостерігається деякою мірою «завуальованість» відповідних знань у навчальних книгах для старшокласників, де дібрані вправи, завдання, контрольні запитання не завжди спрямовуються на формування у старшокласників системи знань, яка є необхідною для соціального становлення. Кщо учням не давати того, що потрібно, то формуватимуться, як ми вже зазначали, зовсім інші уявлення про сенс життя, про пріоритети, перспективи особистісного розвитку, про цінності. Отже, якщо розглядати цінність не як реальність, а як ідеал, то у змісті освіти старшої школи необхідно відображати відповідне ідеальне, і учні мають це ідеальне осмислювати, зіставляти зі своїм баченням, екстраполювати на дійсність, оперувати ідеальним як інструментом пізнання себе, свого оточення, самих учителів як носіїв знань, як еталонів моральної поведінки тощо.

З огляду на викладене зазначимо, що розвиток ціннісних орієнтацій старшокласників у процесі інтеграції знань є процесом, узалежненим від умов перебігу навчального процесу, з одного боку, і ознакою парадигмального синергетичного освітнього поля загальноосвітнього навчального закладу, з іншого. Водночас, інтеграція веде до більш зацікавленого,

індивідуально значущого й осмисленого сприйняття знань, що дає змогу ефективніше використати час за рахунок виключення дублювання й повторів, неминучих за розпорошення знань у різних навчальних предметах.

Література

1. *Барановська О. В.* Конструювання змісту профільного навчання на основі міжпредметної інтеграції / *О. В. Барановська // Дидактика: теорія і практика.* – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – С. 32–36.

2. *Васьківська Г. О.* Людинознавство. Для учнів 10–11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів : навч. посіб. / *Г. О. Васьківська.* – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – 256 с.

3. *Вернадский В. И.* Научная мысль как планетарное явление / *В. И. Вернадский.* – В 2 кн. – Кн. 1: Размышления натуралиста. – М. : Наука, 1977. – 191 с.

4. Закон України «Про освіту» / Відомості Верховної Ради. – 2017. – № 38–39.

5. *Кедров Б. М.* О современной классификации наук (основные тенденции в ее эволюции) / *Б. М. Кедров.* – М. : Наука, 1981. – Вып. 1. – С. 155–184.

6. *Косянчук С.* Аксіологічний підхід до формування змісту профільного навчання як актуальна проблема модернізації змісту освіти / *Сергій Косянчук // Дидактика: теорія і практика : зб. наук. праць / [за наук ред. д-ра пед. наук Г. О. Васьківської].* – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – С. 67–71.